

ISBN 978 90 00 36968 3

ISBN 978 90 00 36970 6 (e-book)

NUR 282

© 2023 Van Holkema & Warendorf

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv

www.de-leukste-kinderboeken.com

Tekst: Arend van Dam

Illustraties omslag en binnenwerk: Oksana Drachkovska

Landkaarten binnenwerk: © Arend van Dam, fotografie © Simon van Dam

Foto's pagina 14, 27, 34, 65, 101, 114, 120, 126, 134, 140, 141 en 152: © Arend van Dam

Foto's pagina 21, 35 en 147: © iStock (p. 21 N. Nehring, p. 35 Paul McKinnon en p. 147 SCStock)

Foto pagina 41: © Daryl Kootenay

Foto's pagina 54 en 59: © Alamy Stock Photo (p. 54 Chris Hellier, p. 59 Pictorial Press)

Foto's pagina 88: © Iziko Museums of South Africa, Social History Collections

Foto pagina 94: EO.0.0.7943, collectie KMMA Tervuren, foto © J.-M. Vandyck CC-BY 4.0

Vormgeving: Petra Gerritsen, Spletters.nl

De uitgever heeft getracht de beeldrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen.

Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden wordt verzocht om

contact op te nemen met Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv.

Voorwoord

LANG GELEDEN ZAG IK in Canada een jongen dansen. Hij hupte, bokte en stampte zich in het zweet. Hij had prachtige kleren aan. Hij droeg een vest van kralen en op zijn hoofd de kop van een wolf. De negenjarige danser won een prijs. Ik maakte een foto van hem. Nu, tweeëntwintig jaar later, heb ik de jongen van toen weer opgezocht. Zijn naam is Daryl 'Dancing Buffalo' Kootenay. We hebben samen het plan voor dit boek gemaakt. Het bestaat uit 23 verhalen over oorspronkelijke bewoners van de wereld. Van de Inuit in Noord-Amerika, de Sami in Europa en de Masai in Afrika tot de Maori in Nieuw-Zeeland. Zij waren de eerste mensen die zich op deze plekken vestigden. Soms worden ze 'inheemse volken' genoemd.

Maar ik vind 'oorspronkelijken' beter klinken. Deze groepen hebben hun eigen taal, hun eigen gewoonten en tradities. En die proberen ze in stand te houden, tegen de verdrinking in. Drie dagen lang heb ik Daryl vragen gesteld. 'Dans je nog weleens?' 'Kun je vertellen over de geschiedenis van je volk?' 'Hoe vind je het als andere mensen jullie tradities nadoen?' In dit boek staan zijn antwoorden. Maar laat ik beginnen met hoe ik Daryl heb ontmoet, in een kleine gemeenschap van Cree in Canada.

Arend van Dam, juli 2023

Inhoud

Stoney Nakoda

Ik ben de jongen op het boek * 9

Ontmoeting in Parijs * 14

Lakota

Sitting Bull spreekt * 17

Het Pad van Tranen * 21

Kwakwaka'wakw

De totempalen van Ellen Neel * 23

Het museum als schatbewaarder * 27

Secwepemc

Gedwongen naar een kostschool * 29

Oranje Shirt Dag * 34

Blackfoot

Ik speel nooit indiaantje * 36

Tradities nadoen * 40

Inuit

Het recht op kou * 43

Klimaatverandering * 47

Azteken

Keizer Montezuma krijgt bezoek * 49

De reizen van Hernán Cortès,
Columbus, Abubakari en Zheng He * 52

Inca

De koordbewaarder * 55

De reis van Thor Heyerdahl * 59

Maya

Het vliegerfestival * 61

Waarom tradities belangrijk zijn * 65

Yanomami

Hoe David zijn moeder vond * 67

Gemengd bloed * 72

Sami

Gewoon jezelf zijn * 73

Hoe worden de rollen verdeeld? * 77

Masai

Oog in oog met een leeuw * 79

Reis om de wereld in 200.000 jaar * 82

Khoisan

De wereld van Tamme en Inanni * 85

De verdeling van Afrika * 88

Kakongo

De zaak EO.O.O.O.7943 * 90

Roofkunst * 94

Ashanti

Het paleis van de koning * 97

Diaspora * 101

Nabateeërs

Opkomst en ondergang van Petra * 103

Verdwenen beschavingen * 108

Mongolen

Jargal en de genezeres * 111

Genezende krachten * 114

Ainu

Het lied van de uil * 117

Ontstaansverhalen * 120

Dong

Rijst, vis en eend * 122

Het recht op land * 126

Maori

De weg kwijt * 129

Kinderen helpen hun weg te vinden * 133

Aboriginals

Een wereld in stippen * 135

Eerlijk beloofd? * 140

Kanaka Maoli

Aloha * 142

Toerisme * 147

Stoney Nakoda

De reis van Daryl

'Dancing Buffalo' Kootenay * 149

Stoney Nakoda

Ik ben de jongen op het boek

IN DE ZOMER VAN het jaar 2000 vlogen we naar Canada. Mijn vrouw, onze jongste drie kinderen en ik. We huurden een busje en reden over smalle prairiewegen in de richting van de Rocky Mountains. We stopten bij een dorpje dat Ponoka heette. Op een groot bord lazen we de aankondiging van een *powwow*, een traditionele dansceremonie. We maakten een praatje met mannen die druk in de weer waren met het opbouwen van tipi's. Ze vertelden dat hier de volgende dag de jaarlijkse bijeenkomst van stammen uit de hele provincie Alberta zou plaatsvinden. Bezoekers waren welkom, zeiden ze.

Toen we een dag later het festivalterrein van de Ermineskin First Nation Pow Wow betraden, waren we tot onze verbazing de enige bezoekers uit een ander land. We keken onze ogen uit. De *powwow* begon met de opkomst van de stamoudsten, gevolgd door de dansers. Toen de verschillende dansen begonnen, viel me vooral een jonge danser op die eruitzag als een wolf. Hij danste met overgave. Hij wás de wolf. Het verbaasde ons dan ook niet dat hij een prijs won. Als ik het mij goed herinner, ging het om een beloning van honderd dollar. Na de prijsuitreiking stapte de jongen van het podium en kwam onze kant op. Ik feliciteerde hem met zijn prijs en vroeg of ik een foto van hem mocht maken. Hij bleef

staan. Terwijl ik hem fotografeerde, stelde ik hem snel een paar vragen: 'Is dat de kop van een echte wolf?', 'Is dat vest gemaakt van botjes?' En: 'Mijn kinderen willen graag weten of je weleens indiaantje speelt.' De jongen haalde zijn schouders op, maar begon toen toch geduldig uit te leggen hoe hij aan het kralenvest en de wolvenkop was gekomen. De vraag over indiaantje spelen bleef onbeantwoord. Daar had hij misschien nog nooit van gehoord.

Later die middag had ik in een van de tipi's een lang gesprek met de stamoudsten. We hadden het over het leven in een reservaat. Ze vertelden hoe moeilijk het voor hen was om hun wijsheid en hun kennis over te dragen op hun kinderen en kleinkinderen.

Mijn kinderen poseerden naast een rood-geschminkte krijger die zich voorstelde als Shout.

Ik maakte een praatje met een oude man in een rolstoel die aldoor mopjes aan het vertellen was.

Dat was het, dat was onze ontmoeting met de oorspronkelijke bewoners van deze streek: Cree, Sioux, Blackfoot, Stoney Nakoda.

TERUG IN NEDERLAND kon ik de jongen met de wolf op zijn hoofd niet vergeten. Ik besloot een verhaal over hem te schrijven. Ik moest veel zelf verzinnen, want hoeveel wist ik eigenlijk van de jonge danser? Het verhaal werd een boek en ik gaf het de titel: *Een nieuwe naam voor Volle Maan*. Joyce van Oorschot maakte de prachtige illustraties.

Op scholen las ik uit het boek voor.

POWWOW IN PONOKA. Dat staat op een bord naast het dorps huis. Tom kijkt ernaar. Een powwow is een dansfeest. Tom zou graag willen meedoen. Maar kan hij wel dansen?

Tien zomers geleden werd Tom geboren. Zijn ouders noemden hem Volle Maan. Tom is de jongste van drie broers. Dennis Oog-van-eenhert is veertien en Winston Jonge Eik is zestien.

Tom tuurt in de verte. In een wolk van stof komt de gele schoolbus eraan. De bus stopt met piepende remmen voor het dorps huis. De deur klapt open en een voor een komen Toms broers naar buiten. Tom springt van de oude Ford en loopt hun tegemoet.

'Dag broertje,' zegt Dennis.

'Hoe gaat het met Tommie Volle Maan?' vraagt Winston.

'Alles goed op je dorps schooltje?'

Soms haat Tom zijn grote broers. Ze behandelen hem als een klein kind. Zij zijn toch niet beter omdat ze in de stad naar school gaan? Toms school staat midden in het dorp. Hij leert er Engels, dat is de taal van zijn land: Canada. Hij leert er ook de taal van zijn volk.

Tom holt zijn broers achterna. 'Hebben jullie gehoord van het feest? Op zaterdag is er een powwow in het dorp. Alle Cree komen. En ook Blackfoot, Sioux en Stoney Nakoda. Er zijn wedstrijden waar je mooie prijzen kunt winnen.'

'Dat weten we, broertje,' zegt Dennis.

Dan zegt Tom wat hij op zijn hart heeft. 'Zullen we samen meedoen aan een wedstrijd?'

Plotseling blijven zijn grote broers staan. Ze draaien zich om en kijken Tom met grote ogen aan. Ze beginnen de gek met hem te steken.

'Wil kleine Tommie gaan dansen?'

'Aan welke dans ga je meedoen? De dans van de Bolle Bizon?'

'Ja, Bolle Bizon, dat is een goede naam voor ons broertje.'

Lachend lopen de jongens de veranda op. Ze gooien hun schooltassen neer. En ze gaan het houten huis binnen. Tom luistert naar de geluiden die uit het huis komen. De koelkast gaat open en dicht. Er worden doppen van flesjes cola gewipt. Tom slentert terug naar de Ford. Hij trekt de deur open en kruipt achter het stuur. Op dat moment neemt Tom een besluit.

Hij gaat dansen. Hij gaat meedoen aan de wedstrijd. Maar dat hoeft niemand te weten. Zijn ouders niet en zijn broers niet. Toch heeft hij hulp nodig. Wie kan hem helpen?

Meteen diezelfde avond loopt Tom naar het huis van opa Lachende Beer. Hij zit op zijn vaste plekje op de veranda.

‘Als we daar Bolle Bizon niet hebben,’ zegt opa vrolijk.

Dan wijst opa naar een paar foto’s die naast hem op het tafeltje liggen. ‘Had ik je die al eens laten zien?’

Tom schudt zijn hoofd.

‘Kijk maar eens goed,’ zegt opa. ‘Herken je mij? Toen ik jong was, was ik een groot jager. Op een dag schoot ik een wolf. Ik maakte de kop van de wolf schoon en deed hem over mijn hoofd. Zo ging ik op jacht.’

Tom pakt de foto van de dansende man.

‘Met je snelle voeten kon je zeker ook goed dansen,’ zegt hij.

Opa knikt. ‘Elk jaar deed ik mee aan het dansfeest. Tot ik tijdens de jacht van mijn paard viel. Het dier trapte op mijn voeten. Vanaf die dag waren ze niet snel meer.’

‘Hoe kwam je toen aan je nieuwe naam?’ wil Tom weten.

‘Weet je,’ zegt opa. ‘Ik heb mijn best gedaan om nooit een zeurpiet te worden. Ik wilde niet klagen over de pijn en ook niet over mijn rolstoel. Iemand met zo’n mooi leven als ik moet tevreden zijn.’ Opa zwijgt.

Tom vult hem aan: ‘En toen ben je grapjes gaan maken. De mensen moesten altijd om je lachen. Ze gaven je een nieuwe naam: Lachende Beer.’

Opa knikt.

Dan vraagt Tom: ‘Heb je die danskleren ook bewaard, opa?’

‘Ik heb alles bewaard. Zelfs de kop van de wolf. Die spullen bewaar ik allemaal in een koffer onder mijn bed. Je weet maar nooit wie ik er eens een plezier mee kan doen.’

SOMS LIET IK de opzwevende trommelmuziek van de powwow horen. Dan danste de hele klas op het ritme van de bizondans.

Op een dag vroeg een meisje: ‘Wat vond die jongen eigenlijk van het boek?’

‘Geen idee,’ antwoordde ik. Tot mijn schande moest ik bekennen dat ik niet eens had geprobeerd om de hoofdpersoon uit het boek op te sporen.

Om mijn fout goed te maken, deed ik nog diezelfde dag een exemplaar van het boek in een envelop en schreef er een lange brief bij in het Engels. Op de envelop

schreef ik: *Aan de school van de Ermineskin First Nation in Ponoka, Canada.*

Het bleef lang stil. Pas na een jaar kreeg ik een mailtje uit Canada. *Thank you very much. My name is Daryl Kootenay. I am the boy on the book.*

Raak! We hadden contact. Maar makkelijk ging het niet. De enige reactie die ik daarna van Daryl kreeg was het antwoord op mijn vraag: ‘Dans je nog weleens?’ Twee jaar later las ik in de mail: *Voor dansen heb ik geen tijd meer. Ik zit op de middelbare school. Ik ben de leider van het ijshockeyteam.*

ONTMOETING IN PARIJS

Bijna twintig jaar na onze eerste ontmoeting kreeg ik een nieuw bericht uit Canada. Kent u mij nog? Volgende week ben ik samen met mijn vrouw Ariel een weekje in Parijs. Is dat ver van uw territorium? Een dag later stapte ik in de trein. In Parijs wandelde ik urenlang met Daryl over de Champs-Élysées.

Daryl vertelde over zijn werk met jongeren in Canada. En ook over de bijeenkomsten die hij bezocht om aandacht te vragen voor de problemen van de oorspronkelijke bewoners van de wereld. Onder de Eiffeltoren stelde ik Daryl mijn belangrijkste vraag: 'Wat vind je er eigenlijk van dat ik je foto en

je verhaal naar Nederland heb meegenomen en er een boekje van heb gemaakt?' 'Ik was er eigenlijk wel trots op,' zegt Daryl. 'Maar je hebt veel fouten gemaakt.' Daryl legde uit dat hij geen Cree was, zoals ik had geschreven, maar een Stoney Nakoda uit een nederzetting die Morley heet. Die ligt ten westen van de stad Calgary. En ik ontdekte dat ik Daryl beter geen indiaan kon noemen. Indianen bestaan niet, ze zijn een bedenkfel van Columbus, die meer dan vijfhonderd jaar geleden dacht een nieuw land ontdekt te hebben. Maar er woonden allang mensen in dat deel van de wereld. Stoney Nakoda, bijvoorbeeld. Daryl vertelde ook dat hij wel om het verhaal in het boekje moest lachen. Hij was inderdaad vaak geplaagd door zijn broers. De naam Bolle Bizon bleek niet zo gek gekozen, want Daryls echte naam was Dancing Buffalo.

'Misschien moet je een nieuw verhaal schrijven,' stelde Daryl voor. 'Waarom kom je niet weer een keer naar Canada? Dan kan ik je veel meer vertellen.'

Vier jaar later rijd ik van Morley, aan de voet van de Rocky Mountains, over een hobbelpad naar Daryls huis. Het ligt midden in een bos. Achter een omheining lopen vier paarden. Daryl geeft me een stevige knuffel en laat me zijn huis zien. In zijn werkkamer hangt een rek vol geweren en aan de muren hangen prachtige hoofdtooien. Tussen al die kleurige tooien hangt een zwart-witfoto van een man die ik ken. Is dat niet Sitting Bull, het opperhoofd van de Lakota?

